УДК 159.922.1:316.356.2
DOI https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2026.3.50

Хмара М.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри кафедри кримінально-правових
та адміністративно-правових дисциплін
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
ORCID: 0000-0003-2228-0069

ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ТА МЕХАНІЗМИ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ Й ЕГАЛІТАРНИХ ЗАСАД У СІМ'Ї

PSYCHOLOGICAL DETERMINANTS AND MECHANISMS OF THE INTERFERENCE BETWEEN EMOTIONAL INTELLIGENCE AND EGALITARIAN PRINCIPLES IN THE FAMILY

У статті здійснено комплексний теоретико-методологічний аналіз емоційного інтелекту як провідної психологічної детермінанти імплементації та утвердження принципів гендерної егалітарності в сучасній сімейній системі. Обґрунтовано інтердепендентний характер зазначених феноменів та їхній інтегральний вплив на характер, спрямованість і модус інтерперсональної матримоніальної взаємодії. На основі системно-структурного підходу розкрито змістове наповнення дескрипторів емоційного інтелекту (емпатійного потенціалу, емоційної сензитивності, комунікативної лабільності та навичок вольової саморегуляції) у контексті мінімізації соціорольової асиметрії в родині. Констатовано, що високий індекс емоційної компетентності подружжя виступає потужним фасилітатором інтерсуб'єктивного взаєморозуміння, редукує конфліктогенність, оптимізує процеси консенсусного узгодження прагматичних, фінансових та парентальних виховних завдань без апеляції до ригідних патріархальних стереотипів. У межах дослідження диференційовано комплекс психологічних чинників, що опосередковують готовність партнерів до колаборації, серед яких: структура самооцінки, інтегральний рівень особистісної самоповаги, рефлексивна зрілість та когнітивна деконструкція трансгенераційного досвіду нуклеарної родини походження. Доведено, що дефіцитарність рефлексії та емоційна індиферентність детермінують латентні форми гендерної нерівності, імпліцитну девальвацію репродуктивно-побутової праці та психологічну дистанціацію подружжя. Визначено праксіологічне значення результатів, що полягає в можливості їх впровадження у практику сімейного консультування, дошлюбної пропедевтики молоді та проектування тренінгових програм розвитку емоційної культури. Окреслено вектори подальших пошуків, орієнтованих на емпіричну верифікацію визначених зв'язків у сім'ях різної структурно-функціональної архітектоніки.

Ключові слова: емоційний інтелект, емоційна компетентність, емпатія, гендерна рівність, гендерна паритетність, егалітарний шлюб, матримоніальна взаємодія, сімейна система, рефлексивність, парентальні практики.

The article presents a comprehensive theoretical and methodological analysis of emotional intelligence as a key psychological determinant of the implementation and consolidation of the principles of gender egalitarianism within the contemporary family system. The interdependent nature of these phenomena and their integral influence on the character, orientation, and mode of interpersonal marital interaction are substantiated. Based on a systemic-structural approach, the study elucidates the substantive dimensions of the descriptors of emotional intelligence–namely empathic potential, emotional sensitivity, communicative flexibility, and volitional self-regulation skills–in the context of minimizing socio-role asymmetry within the family. It is established that a high level of spouses' emotional competence serves as a powerful facilitator of intersubjective mutual understanding, reduces conflict proneness, and optimizes consensus-based decision-making regarding practical, financial, and parental responsibilities without reliance on rigid patriarchal stereotypes.

The study further identifies a set of psychological factors that mediate partners' readiness for collaboration, including the structure of self-esteem, the overall level of personal self-respect, reflective maturity, and the cognitive deconstruction of the transgenerational experience of the family of origin. It is demonstrated that deficits in reflection and emotional indifference contribute to latent forms of gender inequality, the implicit devaluation of reproductive and domestic labor, and psychological distancing between spouses. The practical significance of the findings lies in their potential application in family counseling, premarital education programs, and the development of training initiatives aimed at fostering emotional competence and emotional culture. Finally, the article outlines directions for future research focused on the empirical verification of the identified relationships across families with diverse structural and functional characteristics.

Key words: emotional intelligence, emotional competence, empathy, gender equality, gender parity, egalitarian marriage, marital interaction, family system, reflectivity, parenting practices.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Постановка проблеми. Актуальність порушеної проблеми зумовлена інтенсифікацією впливу психологічних чинників на гармонізацію сімейної взаємодії, серед яких провідне місце належить емоційному інтелекту та гендерній рівності. Емоційний інтелект виступає предиктором здатності партнерів до рефлексії емоційних станів, емпатії, саморегуляції та конструктивної комунікації. Водночас гендерна рівність у сімейній підсистемі рефлексується через паритетність, взаємоповагу, диференціацію сімейних обов'язків на засадах справедливості та спільне прийняття рішень [1, с. 29]. Попри це, у реальних практиках сімейної взаємодії констатується персистентність гендерних стереотипів, дефіцит емоційної компетентності та деструкції міжособистісного порозуміння, що детермінує зниження задоволеності шлюбом. Окреслена суперечність обґрунтовує доцільність емпіричного вивчення психологічних аспектів взаємозв'язку емоційного інтелекту та гендерної рівності в контексті подружніх відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному дискурсі психологічної науки проблематика емоційного інтелекту позиціонується як фундаментальний чинник детермінації міжособистісної взаємодії, емоційної саморегуляції та розвитку емпатії суб'єктів. Зокрема, у дослідженнях О. Бабяк [1] та Т. Комар [2] обґрунтовано роль емоційного інтелекту як базової прелімінарної умови конструктивної комунікації та гармонізації сімейної взаємодії. Водночас у науковому доробку Х. Маркович, А. Шардакова [3], Т. Хлівнюк, К. Кулава та Н. Горпиненко [4], зосередженому на проблемах гендерної паритетності, акцентується на імперативності утвердження егалітарних засад у сім'ї, збалансованого розподілу рольових функцій, взаємоповаги та нівелювання дискримінаційних стереотипів. Попри вагомий теоретико-емпіричний базис у межах обох дослідницьких напрямів, питання психологічного взаємозв'язку емоційного інтелекту та гендерної рівності в контексті подружніх відносин залишається диференційованим та недостатньо розробленим. Необхідність експлікації механізмів впливу емоційної компетентності партнерів на специфіку реалізації принципів гендерної рівності в сімейній підсистемі визначає науковий вектор цього дослідження.

Мета статті полягає в теоретико-психологічному аналізі та експлікації специфіки взаємозв'язку емоційного інтелекту й гендерної рівності в контексті сімейних відносин.

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання**:

1. Здійснити теоретико-методологічний аналіз та концептуалізувати сутність дефініцій «емоційний інтелект» і «гендерна рівність» у сучасній психологічній науці.

2. Проаналізувати особливості та характер детермінації зазначених феноменів у системі інтерперсональної сімейної взаємодії.

3. Визначити й систематизувати психологічні чинники, що зумовлюють або обмежують реалізацію принципів гендерної рівності в сімейній підсистемі.

Виклад основного матеріалу. У сучасному науковому дискурсі феномен емоційного інтелекту концептуалізується як інтегративна здатність особистості до рефлексії власної емоційної сфери, дешифрування емоційних станів інших суб'єктів, а також до вольової саморегуляції та архітектоніки конструктивної інтерперсональної взаємодії. Компонентна структура зазначеного конструкту верифікується через емпатію, емоційну сензитивність, самоконтроль, комунікативну лабільність та копінг-компетентність у деструктивних чи конфліктних ситуаціях [6, с. 282]. У просторі сімейного функціонування емоційний інтелект виступає базовим прелімінарним чинником досягнення психологічної інтимності, інтерсуб'єктивної підтримки та автентичної комунікації між партнерами.

Водночас гендерна рівність трактується як базовий імператив паритетності прав, можливостей та соціально-психологічної відповідальності обох статей у мікро- та макросоціальних сферах життєдіяльності. У площині подружніх взаємин цей принцип об'єктивується через егалітарну модель взаємодії, взаємну атракцію та повагу, диференціацію рольових функцій на засадах справедливості та колегіальність прийняття рішень. Денотація гендерної рівності передбачає деконструкцію традиційних гендерних стереотипів щодо сімейних ролей та утвердження психологічно зрілих, консенсусних форм матримоніального співжиття [5, с. 400]. Відтак, емоційний інтелект та гендерна паритетність постають інтердепендентними (взаємозалежними) категоріями, які когнітивно й поведінково детермінують модус сімейної взаємодії та інтегральний психологічний добробут партнерів.

У системі інтерперсональної сімейної взаємодії емоційний інтелект об'єктивується через спроможність партнерів до ідентифікації та верифікації як власних емоційних станів, так і емоційних проявів іншого, адекватну експресивну відповідь на них, емпатійне реагування, а також через вольову саморегуляцію та аффективну стриманість у деструктогенних ситуаціях. У просторі мікросоціального функціонування сім'ї емоційна компетентність набуває стратегічного значення, оскільки щоденна комунікація подружжя детермінована постійною потребою в консенсусному узгодженні інтересів, сумісному розв'язанні прагматичних (побутових), виховних та соціально-рольових завдань. Високий рівень розвитку цього конструкту оптимізує відкритість комунікативних каналів, мінімізує індекс конфліктогенності, стимулює генезу довіри та взаємної поваги [7]. Натомість дефіцитарність емоційної саморегуляції виступає предиктором ескалації суперечностей, перцептивних викривлень, фрустраційних станів, маніпулятивних паттернів поведінки та хронічної психологічної дистанціації.

У структурі матримоніальних відносин емоційний інтелект маніфестується також через здатність суб'єктів до конструктивного копінгу в конфліктних ситуаціях. Навички активного слухання, рефлексія емоційних переживань візаві, контроль над імпуль-

сивними афективними реакціями та урахування поточного психоемоційного статусу партнера формують підґрунтя для автентичної діалогічної взаємодії. Це нівелює ризики актуалізації деструктивних моделей комунікації, заснованих на екскулпації (звинуваченні), домінуванні або суггестивному емоційному тиску. Відтак, емоційний інтелект постає фундаментальним чинником стабілізації подружніх стосунків та інтегрального психологічного добробуту сімейної системи.

У системі інтерперсональної сімейної взаємодії гендерна рівність об'єктивується через партнерський характер відносин, паритетну участь жінки та чоловіка в процесах прийняття рішень, диференціацію сімейних ролей та відповідальності на засадах справедливості, а також взаємну легітимізацію права кожного суб'єкта на індивідуальну самореалізацію. В окресленій моделі взаємодії архітектоніка подружніх стосунків базується не на жорстко фіксованих патріархальних стереотипах, а на консенсусних домовленостях, взаємоповазі та релевантному врахуванні потреб обох партнерів. Гендерна егалітарність у сім'ї виступає базовим прелімінарним чинником формування простору психологічної безпеки, що оптимізує можливість експресії когніцій, почуттів та експектацій (очікувань) без ризику стигматизації, засудження чи дискримінації [4, с. 26].

Водночас у значній частині сімейних систем констатується персистентність традиційних патріархальних уявлень про соціорольовий статус жінки та чоловіка, що виступає когнітивним бар'єром на шляху конструювання егалітарних взаємин. Окреслені стереотипні паттерни зумовлюють гендерну асиметрію у диференціації домашніх обов'язків, парціальну деструкцію відповідальності за виховання дітей, дисбаланс фінансового забезпечення чи нерівномірність інвестицій в «емоційну працю». Як наслідок, зазначена деструкція детермінує зростання рівня психоемоційного напруження, фрустрації, переживання суб'єктивної несправедливості та редукцію якості інтерперсональної комунікації. З огляду на це, практична імплементація принципів гендерної рівності в матримоніальну сферу актуалізує потребу не лише в когнітивній соціальній рефлексії, а й у психологічній готовності партнерів до колаборації, взаємоповаги та деконструкції реліктових поведінкових моделей.

Ось академічно вивірений варіант перефразування вашого тексту, адаптований під стандарти сучасного наукового психологічного дискурсу. У тексті усунено загальновживані та описові звороти, а замість них впроваджено концептуальні категорії.

Імплементація принципів гендерної рівності в мікросоціальний простір сім'ї постає складним, багатовимірним процесом, детермінованим не лише макросоціальними чинниками (соціально-економічними умовами, рівнем правосвідомості чи суспільними трансформаціями), а й системою ендогенних психологічних факторів, що визначають модус інтерперсональної взаємодії подружжя. Сама на рівні повсякденної міжособистісної комунікації, паттернів рольової диференціації, стратегій прийняття рішень, специфіки емоційного реагування та інтерсуб'єктивного ставлення до партнера об'єктивується реальний, а не декларативний статус егалітарності чоловіка та жінки [4, с. 28]. Відтак, експлікація психологічних детермінант, що зумовлюють утвердження гендерної паритетності в сімейних відносинах, уможливлює поглиблений аналіз механізмів гармонізації подружньої взаємодії та латентних причин виникнення структурно-функціонального дисбалансу в сімейній системі.

Одним із провідних психологічних предикторів цього процесу є емоційна зрілість особистості, що маніфестується через здатність суб'єкта до рефлексії власних ментальних переживань, вольового контролю експресивних реакцій, локус-контролю (прийняття відповідальності) за власну поведінку та конструювання взаємин на засадах альтруїстичної поваги до візаві. Емоційно зріла особистість редукує прагнення до самоствердження через механізми домінування, гіперконтролю або девальвації (знецінення) партнера. Навпаки, їй притаманна схильність до колаборації, діалогічної взаємодії, консенсусного компромісу та аксіологічного визнання рівноцінності іншої людини. У просторі матримоніального функціонування зазначене набуває особливої ваги, оскільки саме емоційна інфантильність (незрілість) часто виступає тригером ескалації конфліктів, ревнощів, фрустраційних станів, маніпулятивних стратегій, прагнення до патерналістської влади чи нав'язування реліктових стереотипних ролей. Таким чином, емоційна зрілість формує стійкий психологічний базис для егалітарної взаємодії, за якої кожен із партнерів ідентифікується як автономна, самоцінна суб'єктивність [2, с. 324].

Інтердепендентним (взаємопов'язаним) із зазначеним конструктом постає рівень розвитку емоційного інтелекту особистості. Цей феномен передбачає здатність до ідентифікації власних емоційних станів та експресивних проявів інших суб'єктів, їх релевантну інтерпретацію, вольову саморегуляцію, а також аплікацію емоційної інформації з метою архітектоніки ефективної міжособистісної взаємодії. У контексті гендерної паритетності в сім'ї емоційний інтелект реалізує стратегічну функцію, оскільки виступає фасилітатором (полегшувачем) інтерсуб'єктивного взаєморозуміння між партнерами, мінімізує ризики актуалізації агресивних, девальвуючих чи суггестивних форм комунікації та оптимізує процес обговорення дискусійних питань. Суб'єкти з високим індексом емоційного інтелекту демонструють зрілу рефлексію не лише власних потреб, а й внутрішнього психоемоційного статусу партнера, що детермінує нівелювання деструктивних односторонніх імперативів та перехід до консенсусного врахування взаємних інтересів. У площині матримоніального функціонування це знаходить вияв у здатності до колегіального вирішення прагматичних (побутових), фінансових, виховних чи професійно-рольових питань не з позиції домінування або сили, а на засадах емпатійної співучасті та егалітарного партнерства [6, с. 284].

Валідною (значущою) психологічною детермінантою в окресленому контексті виступає емпатія, яка концептуалізується як здатність до емоційного співпереживання, когнітивного та афективного розуміння психічних станів іншого суб'єкта. Емпатійний потенціал уможливлює вихід за межі егоцентричного досвіду особистості, забезпечує перцепцію ситуації з позиції партнера, а також дозволяє ідентифікувати його труднощі, актуальні потреби й експектації (очікування). У просторі матримоніального функціонування емпатія виступає фасилітатором інтерсуб'єктивної підтримки, толерантності, комунікативної тактності та аксіологічного визнання індивідуального внеску кожного у спільну життєдіяльність. За умови сформованості в подружжя здатності до емпатійного розуміння суттєво мінімізуються ризики ригідного нав'язування патріархальних рольових стереотипів, ігнорування інтересів візаві або девальвації його емоційних та фізичних інвестицій у сім'ю. Натомість дефіцитарність емпатії детермінує емоційну індиферентність, егоцентризм та гіпосензитивність (нечутливість) до психофізичного перевантаження іншого, що екстраполюється на сферу розподілу домашніх обов'язків, виховних практик та емоційної взаємодопомоги [3, с. 195]. Відтак емпатія постає однією з базових психологічних прелімінарних умов імплементації егалітарних відносин у сім'ї.

Істотний детермінуючий вплив на реалізацію гендерної рівності здійснює характер комунікативної культури подружжя. Цей конструктор інтегрує в собі здатність до автентичної експресії когніцій та почуттів, активного слухання, ведення діалогу без актуалізації деструктивних стратегій (приниження, агресії чи суггестивного тиску), а також до консенсусного узгодження рольової диференціації, обов'язків та відповідальності. Саме в комунікативному просторі об'єктивується рівень функціонування сім'ї як паритетної системи. Якщо інтерперсональна взаємодія базується на екскулпаціях (взаємних звинуваченнях), імперативному (наказовому) тоні, фруструючому ігноруванні чи емоційному шантажі, верифікація гендерної рівності є проблематичною, навіть за умов її формальної декларації. Натомість конструктивна комунікація оптимізує узгодження позицій, редукує індекс психоемоційного напруження та стимулює генезу взаємної поваги [7]. Комунікативна зрілість дозволяє партнерам здійснювати колегіальний аналіз питань професійної кар'єри, батьківства, прагматичного (побутового) та фінансового забезпечення, рекреації та самореалізації без апеляції до жорстких гендерних шаблонів.

Диференційованим (самостійним) вагомим чинником постає система гендерних установок, диспозицій та стереотипів, інтерналізованих (засвоєних) особистістю в процесі первинної та вторинної соціалізації. Окреслені внутрішні когнітивні конструкти детермінують специфіку перцепції чоловіком і жінкою своїх рольових функцій у сім'ї, експлікують їхні уявлення про «нормативність» чи «автентичність» розподілу обов'язків між партнерами. Якщо суб'єкт на ранніх етапах онтогенезу інтерналізував патріархальні паттерни, де маскулінність асоціюється виключно з домінуванням, фінансовим забезпеченням та гіперконтролем, а фемінінність – із суггестивною турботою, субмісивністю (підпорядкуванням) та репродуктивно-побутовою працею, то навіть за умов декларативної екстернальної орієнтації на егалітаризм у внутрішньому просторі особистості констатується персистентність психологічних бар'єрів до його практичної імплементації. Зазначені диспозиції нерідко маніфестуються у латентних (прихованих) формах: експектації (очікуванні) ексклюзивної відповідальності жінки за психоемоційний мікроклімат у сім'ї, менеджмент побуту, догляд за дітьми та провайдинг допомоги літнім родичам; а також у переконанні, що чоловічий гендерний статус виключає експресію вразливості або активне залучення до парентальних (батьківських) практик догляду [8, с. 1658]. З огляду на це, утвердження гендерної паритетності актуалізує потребу не лише у трансформації екстернальної поведінки, а й у глибинній психологічній готовності партнерів до деконструкції стереотипів, критичної рефлексії власних переконань та модифікації ригідних моделей реагування.

Релевантною психологічною детермінантою в окресленому контексті виступає також структура самооцінки та інтегральний рівень самоповаги особистості. Суб'єкт із гармонійною (адекватною) самооцінкою, як правило, нівелює потребу в експеріорному самоствердженні через девальвацію (приниження) візаві або імплементацію стратегій домінування й патерналістської влади. Така особистість толерантніше легітимізує право партнера на суверенність когніцій, індивідуальні психологічні межі, професійний генезис та самореалізацію. Натомість деструктивна або лабільна (нестійка) самооцінка виступає предиктором ескалації особистісної тривожності, ревнощів, гіперкомпенсаторної потреби в контролі та прагнення до субмісії (підпорядкування) іншого з метою нівелювання внутрішньої інсекутивності (невпевненості). У площині матримоніального функціонування зазначене об'єктивується через резистентність (опір) до делегування відповідальності, страх редукції інтерперсонального авторитету, негативну перцепцію професійного успіху партнера чи блокування процесів перерозподілу рольових функцій [8, с. 1660]. Відтак, особистісна самоповага постає базовим прелімінарним чинником конструювання егалітарної моделі подружніх відносин.

Не менш значущим психологічним предиктором виступає рівень розвитку рефлексивності, яка дефініюється як здатність особистості до аналізу власних паттернів поведінки, мотиваційної сфери, диспозицій та інтерперсональних наслідків власної активності. Рефлексивна компетентність уможливлює верифікацію відповідності власних вчинків імперативам поваги, справедливості та егалітарності. Завдяки високому рівню рефлексивності суб'єкт спроможний диференціювати внутрішні реакції або експектації (очікування), ідентифікуючи ті, що ґрунтуються не на реальних потребах сімейної сис-

теми, а на інтерналізованих соціорольових зразках поведінки. У матримоніальній взаємодії рефлексія забезпечує детекцію латентних (прихованих) форм гендерної асиметрії: нерівномірного розподілу «емоційної праці», імпліцитної девальвації репродуктивно-побутової роботи, автоматичного делегування відповідальності за парентальні виховні практики одному з партнерів та амбівалентного ставлення до професійного генезису подружжя. Саме здатність до самомоніторингу та когнітивної перебудови власної позиції виступає базовою умовою внутрішніх трансформацій особистості, без яких реальна гендерна паритетність залишається на декларативно-екстернальному рівні [1, с. 33].

Диференційованим (окремим) значущим чинником виступає рівень психологічної готовності особистості до партнерської взаємодії. Партнерські стосунки передбачають не лише когнітивно-позитивне ставлення до ідеї рівності, а й здатність до її перманентної поведінкової об'єктивації в повсякденній життєдіяльності. Окреслений конструкт детермінує готовність до колегіального прийняття рішень, диференціації обов'язків на засадах консенсусних домовленостей та реальних можливостей суб'єктів (а не за ригідною гендерно-рольовою ознакою), а також провайдинг підтримки професійних та особистісних інтенцій (прагнень) партнера, легітимізацію його рівного права на рекреацію, саморозвиток та суверенність персонального простору. Психологічна інфантильність або неготовність до паритетності часто маніфестується у стратегіях уникання локус-контролю (відповідальності), тенденціях до екстерналізації (перекладання) значної частини репродуктивно-побутового чи психоемоційного навантаження на візаві, а також у прагненні до пролонгації ієрархічної структури матримоніальних взаємин [2, с. 325]. Відтак, базовою детермінантою постає саме внутрішня диспозиція особистості на колаборацію, а не на коопетицію (суперництво) чи моносистемне (одностороннє) керівництво сімейною підсистемою.

У структурі психологічних детермінант доцільно виокремити толерантність до індивідуально-психологічних відмінностей. Гендерна егалітарність у сімейній підсистемі не передбачає нівелювання індивідуальних дескрипторів або нівелювання диференціації між чоловіком та жінкою. Її сутнісний зміст полягає в аксіологічному визнанні рівноцінності обох суб'єктів за умов наявності різних типів темпераменту, поведінкових паттернів, професійних пріоритетів, модусів експресії емоцій та життєвих стратегій особистості. Інтерперсональна толерантність уможливлює редукцію перцепції цих відмінностей як загрози власному соціорольовому статусу, трансформуючи їх у ресурс для взаємної інтерференції та комплементарності (взаємодоповнення) [5, с. 401].

Значний детермінуючий вплив має також трансгенераційний психологічний досвід нуклеарної (батьківської) родини. Саме в сім'ї походження суб'єкт первинно інтерналізує інтерперсональні моделі взаємодії між статями, паттерни рольової диференціації, форми афективного реагування, а також когнітивні конструкти влади, імперативу обов'язку, турботи та локус-контролю. За умов домінування в батьківській родині атмосфери взаємоповаги, підтримки та відносного балансу обов'язків, вірогідність репродукції егалітарної моделі у власному шлюбі екстраполяційно зростає. Якщо ж на етапах раннього онтогенезу дитина фіксувала домінування одного з батьківських суб'єктів, девальвацію праці іншого, емоційну депривацію (холодність) або ригідний поділ ролей, зазначені деструкції констатуються у свідомості як «нормативні» та інтегруються у власні сімейні сценарії [7]. З огляду на це, когнітивна рефлексія та деконструкція досвіду первинної сімейної соціалізації постає базовим прелімінарним етапом генезу гендерно чутливої та психологічно зрілої подружньої взаємодії.

Висновки. У результаті теоретико-методологічного аналізу обґрунтовано, що емоційний інтелект та гендерна рівність постають інтердепендентними (взаємозалежними) психологічними феноменами, які здійснюють детермінуючий вплив на характер та модус інтерперсональної сімейної взаємодії. Емоційний інтелект виступає базовим предиктором спроможності партнерів до рефлексії власної емоційної сфери, дешифрування психоемоційних станів візаві, а також до вольової саморегуляції та архітектоніки конструктивного комунікативного простору. Водночас гендерна паритетність у структурі матримоніальних відносин об'єктивується через взаємну атракцію та повагу, егалітарну диференціацію рольових функцій і локус-контролю, колегіальність у процесах прийняття рішень, а також через аксіологічне визнання права кожного з суб'єктів на індивідуальну самореалізацію та особистісну автономію.

Констатовано, що високий рівень розвитку емоційного інтелекту виступає прелімінарним чинником створення оптимальних психологічних умов для імплементації принципів гендерної егалітарності в сімейну підсистему. Зокрема, сформований емпатійний потенціал, емоційна сензитивність, комунікативна лабільність та навички вольової саморегуляції фасилітують (полегшують) утвердження паритетного типу взаємодії, мінімізують індекс конфліктогенності, оптимізують процеси консенсусного узгодження інтерперсональних інтересів подружжя й забезпечують простір психоемоційної безпеки для обох суб'єктів. Натомість дефіцитарність емоційної компетентності, ригідні гендерні стереотипи, низький рівень рефлексивності та деструкції комунікативної культури постають бар'єрами на шляху конструювання егалітарних взаємин, детермінуючи соціорольову асиметрію, психологічну дистанціацію та зростання рівня фрустраційної напруженості в родині.

Обґрунтовано, що практична реалізація гендерної паритетності в матримоніальних відносинах зумовлена інтегральним комплексом психологічних детермінант, серед яких провідна роль належить емоційній зрілості, емпатії, структурі самооцінки, готовності до колаборації, толерантності до інди-

відуально-психологічних відмінностей, а також когнітивній рефлексії власних диспозицій та поведінкових паттернів. Синергія окреслених чинників формує стійкий психологічний базис для гармонізації сімейного функціонування, заснованого на взаємній атракції, інтерсуб'єктивній співпраці та структурно-функціональному балансі між партнерами.

Таким чином, емоційний інтелект слід кваліфікувати як фундаментальний імперативний ресурс конструювання гендерно егалітарних матримоніальних відносин, тоді як гендерну паритетність – як базову детермінанту повноцінного афективного генезу особистості в просторі шлюбу та сім'ї. Інтердепендентність (взаємозв'язок) окреслених феноменів має не лише теоретико-методологічне, а й праксіологічне (прикладне) значення, оскільки може виступати концептуальним підґрунтям у процесах психологічного консультування та супроводу сімейних систем, дошлюбної пропедевтики (підготовки) молоді, проектування тренінгових програм розвитку емоційної компетентності, а також у межах формування гендерно чутливого модусу сімейної комунікації.

Вектори подальших наукових пошуків орієнтовані на емпіричну верифікацію взаємозв'язку між рівнем розвитку емоційного інтелекту подружжя та специфікою об'єктивації гендерної егалітарності в сімейних системах різної структурно-функціональної архітектоніки (типології). Науковий інтерес становить також експлікація детермінуючого впливу вікових, соціокультурних та професійно-рольових чинників на характер окресленого інтердепендентного зв'язку. Окремим прикладним завданням постає проектування, лонгітюдне моделювання та апробація комплексу психолого-педагогічних інтервенцій (програм), спрямованих на фасилітацію розвитку емоційної компетентності та імплементацію коаліційних партнерських засад у простір матримоніальних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бабяк О. О. Проблема емоційного інтелекту в психологічній науці. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. 2021. Т. 1, No 16. С. 29-44. DOI: https://doi.org/10.33189/epsn.v1i16.139

2. Комар Т. Емоційний інтелект як фактор особистісної готовності до подружнього життя. Psychology Travelogs. 2024. No 4. С. 324-332. DOI: https://doi.org/10.31891/PT-2024-4-31

3. Маркович Х. М., Шардакова А. С. Ґендерна рівність у сімейних відносинах: правові аспекти захисту прав жінок та чоловіків у шлюбі. Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. No 5. С. 193-198. DOI https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.05.30

4. Хлівнюк Т. П., Кулава К. О., Горпиненко Н. В. Впровадження гендерно-чутливого та конфліктологічного підходів у соціальній роботі з різними клієнтами на рівні територіальних громад. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2023. No 1 (125). С. 26-33. DOI: https://doi.org/10.24139/2312-5993/2023.01/026-033.

5. Цимбалюк А. О., Васюк К. М. Особливості стратегій вирішення конфлікту в осіб з різним рівнем емоційного інтелекту. Період трансформаційних процесів в світовій науці: задачі та виклики : матеріали конференції МЦНД, м. Кропивницький, Україна, 06 черв. 2025 р. Кропивницький, 2025. С. 400-402.

6. Шпак М. Емоційний інтелект в контексті сучасних психологічних досліджень. Психологія особистості. 2011. No 1. С. 282– 288.

7. Perera C., Bakrania S., Ipince A., Nesbitt-Ahmed Z., Obasola O., Richardson D. et al. Impact of social protection on gender equality in low– and middle-income countries: a systematic review of reviews. Campbell Systematic Reviews. 2022. Vol. 18, No. 2. Art. cl2-1240. DOI: https://doi.org/10.1002/cl2.1240.

8. Raj A., Kumra T., Darmstadt G. L., Freund K. M. Achieving gender and social equality: more than gender parity is needed. Academic Medicine. 2019. Vol. 94, No. 11. P. 1658-1664. DOI: https://doi.org/10.1097/ACM.0000000000002877

Дата першого надходження статті до видання: 03.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 02.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 17.11.2026